

Hartman, Ellen

Fru Ellen Hartman.



Tryck 70 C Br.

Tillkomstår 1898.

Digitaliserad år 2015

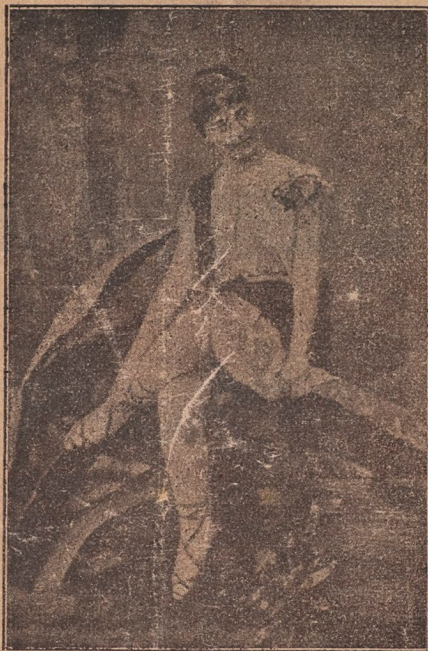


National Library
of Sweden

FARTMAN, S

Teat.
Monon
(B34)

Ellen Hartmann.



En firad aktris.



1898

Lu 13
952

Ellen Hartmann



En firad aktie

Ellen

Kungl. biblioteket



0 0000 000052347

Fru
Ellen Hartman.



777
Ellen Hartman.

STOCKHOLM,
Ferd. Hammar & Co Boktryckeri.
1898



Dra

Dra
lilla
tup
gud
Blic
hva
liks
min

Ellen Hartman.

Dramatiska Teaterns afgående stjärna.

Nu tystnar den kyssliga smällen,
Hon gifter sig nu — vår fru Ellen
Fast hon icke blef en sessa,
Så blir hon dock — — — baronessa —
En fjäril i hymnens mjuka band
På behagens lyckliga strand.

Farväl lilla fjäril, blif lycklig brud,
Du vet ju förut hur den klämmer, den skrud,
Som andra vill ha, men svärligen få.
Blif lycklig, blif lycklig — svampen på!

Det yraste bland alla hönsen vid Kungliga Majestäts Dramatiska teater i svea rikets hufvudstad var onekligen lilla Ellen. Hon var äfven den mäst själfsväldiga — ty tuppen fick nog aldrig någon bukt med henne. Och gudinnorna allena må veta hvar hönan lade sina ägg. Blickarna deremot och leendets diamanter ha vi litet klart hvar för oss. Och ögonen, hvad de lyste då och värmdes liksom allt annat rart, men försvunno, för att återspeglas i minnet.

Lilla Ellen ljufva minne.

Detta minne — gudomligt, om man så vill, är ett fanatiskt kort för de förlorande partena — — —

Herre gud! du milde skapare, huru många äro icke de som ställa sitt högsta kort af hjärtats triumf på Ellen Hartman.

Hon lyste i konsten som en fjäril i en filbunke, och var dotter af en gifmild gudinna, ehuru hon veterligen aldrig rekryterat den svenska armén med några små soldater.

*

Lilla Ellen Hartman gjorde sin konstnärsbana när hon var sjutton år gammal, och gifte sig med sin egen man, ehuru de glada elementen hos henne aldrig förfelade sin värkan hos en god publik, som svärmade och kastade blommor för både hufvud och fötter.

Lilla Ellen vann redan som barn publiken och sedan måste äfven kritiken gifva henne små blommor — nu ha kritiken gifvit heane lagerkransen och det är ju vackert så.

*

I franska skolan var hon särskildt berömd före sitt giftermål och, som man vet, har hon aldrig försakat de franska varorna, lika litet som hon förkastat de franska vinerna.

Man får säga allt godt om den lilla förtjusande Ellen Hartman och man får säga allt smickrande, blott man icke säger att hon var *vacker*.

Hon var leende och skön, men aldrig *vacker*. Vackerhet tillhör roslagsjättor eller flickor från det inre af Sorundas idylliska fält, med Trosa som hufvudstad.

Bellman — den eleka skålmen, sade en gång till Ulla Winblad följande opoetiska strof:

Älskar på *allvar* du.

så lyd mitt råd — och gå och häng dig.

Bättre att hänga *en* gång.

Än gå och hänga hvarje dag — —

Och denna regel har med en viss nimbus fru Ellen tagit i sin lilla famn, samt burit det med stolthet och ett oge-
nomskinligt — yttersta vackert, förtjusande, älskvärdt le-
ende under mjuka hehag.

Hon älskade konsten och sin man, ungefärligen som
dufvor kuttra på morgonkvisten, eller kifvas om maten,
liksom extra tjänstemän i staten på fru Lenngrens tid.
Hennes lilla dygd var dock glädjen och — — glädjen
allena.

Champagnen är ju en dryck som alstrar nöje, och
glädjen är en liten rosenstråle, som lifvar äfven dystraste
gumse.

Lilla Ellen eröfrade på fullt allvar Viktor Hartmans
hela människa och hans gamla hjärta till på köpet. — —

Hon sålde både sadel och häst, lika lätt, som hon
eröfrat den ståtliga mannen.

Sjutiofem öre metern och fem öre bärjarlön, är ett
slagord som kan tillämpas litet hvarstades, när man
skämtar med konsten och fru Hartman, eller dyrbaraste fru
Ellen Hartman gjorde alltid, liksom en svensk potentat
på 1860-talet då lilla Emelie Högqvist lefde — — en
konst i konsten, blott hon var förtjusande, älskvärd, be-
därande — behaglig: hvare sig i pojk-drägt eller som
drottning; som fiskarflicka eller madonna.

När Ellen hade tagit publiken och sin man, började hon ett litet kokett friare lif och förvred hufvudet på en hel hop gammalt och ungt, hederligt folk, som entusiasmerades af hennes präktiga uppträdande. Då gjorde lilla Ellen — naturligtvis en resa till Paris. — — —

Det är alldeles klart!

I Paris uppträdde hon med sin oskuld, och skördade de lätta parisarnes beröm och hjärtan. I Paris lät hon äfven måla ett porträtt i olja, hvilket kommer att tillhöra efterverlden och införlifvas med den kongliga samlingen af frågetecken.

Nu är hon snart en smart baronessa.

Fru Ellen har äfven — utom publiken haft en svarfurste, som beundrare. Under sina många reser ha de hon äfven sammanträffat med en indisk fakir; han kunde naturligtvis icke gifta sig och Ellen — icke heller. Chestagosty var en ung man från Kuperthala, och vistades samtidigt med Ellen i Paris. Han hade en smär tgestalt och det lindrigt bruna ansigtet bar ädla drag.

Hans tänder voro bländhvita och de djupa ögonen strålade af lefnadslust.

Han hade pengar; ty han var rik och lär vara furste öfver ett land, som blott är känt i Paris.

Han var, som sagdt Maharadadscha af Mupurtha, som ligger mellan Jerusalem och Rom i Indien, och en ättling af Siakernas berömda stam — fastän han icke var riddare af Nordtsjärneorden —

Emellertid tyckte visst mister Chestagosty som så:

När svenska fruntimmer resa till Köpenhamn, kunna gifta män resa till Paris — — — och där träffade han fru Ellen; skön och strålände som en namnlös blomma.

Det var i grefvinnan Boilies hem.

Den eldiga indiern blottade hela hafvet af sin oträngda kärlek.

— — — —

Tiden gick och kärleken svalnade.

Ett par år efteråt träffades Ellen och Chestagosty åter i Paris — lilla fru Hartmans älsklingsställe.

Fursten uppbjöd alla sina lekamliga krafter för — — att få henne.

Slutligen fick han förmodligen — vänta.

Men rättare sagt måste han resa hem.

*

Före skilsmässan från Theater Vaudeville, der Ellen uppträdde, gjorde prinsen — fursten henne en galant fråga; det var i Sarah Bernhards våning vill Boulevard Pererire —.

Den indiske fursten, prins Chestagosty, fick besked och reste, efter hvad hon sjelf säger, hem igen.

*

Men någon eftersläng af den indiske fakiren måste digga fru Ellen nära om hjärtat, ty malisen förtäljer att

hon kommer att göra en Wedding tripps till några af de indiska städerna, Bombay eller Kalkutta.

Tänk —!

En nordisk skönhet i Indien uppträdande på en engelsk teater i de brunhyades verldsdel.

Hvad dueller det skall bli, mellan behagens skönaste män i det landet och i de städerna.

Ellen är, som bekant förlofvad med en af Sveriges förnämsta sportmän — och det blir allt — så en storartad triumf, ja ett rekord som skulle kunna afundas Sarah Bernhardt om den indiske fursten inbjödo de nyförlofvade på en *tigerjagt*; ty någonting ditåt önskar hon.

Hon lär nämligen en gång yttrat följande lilla sannsaga; Att hon smakat livvets alla njutningar, men två saknas ännu: Hon hade aldrig varit på tigerjakt och aldrig ätit menniskokött.

Nu får väl hennes indiske vän förskaffa den ena af dessa oförsökta njutningar — och hvem vet om han ej är man att förskaffa henne äfven något af den andra

Det skulle ej vara värdt kostnaden af ett amerikansk eller spanskt krigsfartyg att få se lilla söta Ellen i ridbyxor, med en stor lodbössa på en pälle, lika eldig som hon själf varit ute bland bruna fakirer på en tigerjakt.

Hon skulle otvifvelaktigt göra Sarah Bernhardt's popularitet om intet — —.

och sedan såsom baronessa Cederström eröfra hela Paris publik.

Jag minnes lilla *Ellen Hedlund* sedan 1877 vid Nya teatern. Då var hon barn och tänkte förmodligen aldrig på tigerjakten i Indien. Jag har också läst några af Anderséns sagor; deribland *Lilla Rödhufvan*, och *Lilla Ellen* var på den tiden den *Lilla*, om man omskrifver tillnamnet till den lilla *yrhättan*.

Vid repetitionerna fick hon vanligen uppbara en hel skur af ovett eller förebräelser för sin otukt och frivohitet.

Men —

Hon håtrade sig, och kom in vid Kongliga Dramatiskan som elev samt året derpå som aflönad *aktris*.

*

Det var då som hon kom under den belevade och finkänslige Viktor Hartmans ledning och det måste erkännas att det var han som gjorde Hedlund till populariteten: *fru Ellen Hartman*.

Ung, strålande och skön var hon — och mannen nära 30 år äldre — alltså hade ju Hymen i hennes barm icke mycket motsvarande i hans Thaliatämpel, men *han* förstod att göra *hennes* till publikens *gunstling*.

Sedan Emelie Högqvists tid har nog ingen aktris i vår hufvudstad varit så populär som *Ellen Hedlund*, och ägendomligt nog, var hon i Stockholm lika mycket damernas favorit som hon var herrarnes; ty de förra gjorde liksom drottning *Lovisa*; de erkände hennes frappanta uppträdande, både utom och på scenen,

Någon har sagt, att hon var Dramatiskans goda lynne förkroppsligadt! hon var äfven med att sin skälmskhet ett konstens barn, med sprittrande humör och kunde därför liksom. Uddman sprida glädje: fin oförfalskad glädje.

*

När arbetstimmarne slutats i ämbetsvärken och en god middag intagits behöfde man sannerligen icke kafféet avec, eller soupé — men gick till Dramatiskan och såg Ellen Hartman och man hade derefter ingen magsyra att söka läkare för morgonen derpå. —

Emelie Högqvist och Ellen Hedlund ha mycket af hvarandra och ej minst i deras respektive klädloger eller budoirer.

Den sistnämnda måhända mera än den förra — — — ?

Emelie Högqvist var låst vid beundrares hjärtan, och känt är, att hon hade konungagunst i icke ringa mån.

Man påstår något liknande om fru Ellen, och visst är att medlemmar af vårt nuvarande konungahus sällan försummade en akt i spektaklen, när fru Hartman uppträdde på tiljornas värld — — —.

De öfriga akterna tillhöra den hemligheten, som författaren af grannlagenhetsskäl låter bokens läsare vara fredande ifrån.

En liten episod dock, hvilken lär hafva stått i en skämttänning vill han relatera:

Under en promenad i Kungsträdgården för några år sedan gick Majestätet i sällskap med General Sven och en adjutant i sällskap med kammarherre v. X. Kungen såg sig omkring och hälsade med sin värdsberömdade och

européisk berömda artighet till *Höger* og *Vænster* — då han plötsligen stötte hufvudet mot stammen till någon af de kungliga lindarne.

Majestätets kungliga hatt buglades och flög af — Sven tog, i stället för deras adjutanter upp hatten, hvilken befanns vara i god kondition och gjord samma i Paris *.)

Att kungen blef förbannad, kan man väl tänka sig — ty det hade troligen äfven den gudsmannen Salomo blifvit om hans fader David varit litet mera strängare — mot honom — Urie hustrus son. — —

— — Hvarför varskodde du mig icke — sade kungen — tror du att det är angenämt för ett krönt hufvud tappa hatten?

— Pardon, Ers Majestät! Äfven *jag* gick och tittade på — — — fru Hartman!

Kungen bet sig i läppen och teg så länge.

*

När Ellen Hedlund gjorde sig uppmärksammas första gången, så var det i en bekant, litterär familj vid Drottninggatan.

Hon deklamerade då, på så godt som sångens språk, en liten bit af gubben Elias Sehlstedt, under namnet

Snösparfven.

Denna lilla älskliga sång sattes sedan i musik af en af Sehlstedts samtida, aktören Emil Lundgren, och passar i synnerhet för en mjuk kvinnoröst till gitarr.

*) Alltså finnes det äfvenledes i Replublikernas hufvudstad ännu kvar en Kongl svensk hoffefverantör.

Skalden säger till Snösparfven.

Kom in, kom in du lilla sparf, som hackar
 På fönsterrutan — den kan gå itul
 Hvad du är dum, som far omkring och flackar,
 Då vintern är så sträng och kall som nu.

Förgäfvess hackar du på fönstukvisten:
 Kom in, kom in! jag aftonbrasan tändt,
 Flyg hörnet om, så ser du försterqvitsen,
 Der jag har stält min kammardörr på glänt!

Nå, nå, hvad nu? jag tål ej näsvisheter;
 Flyg lagom! ja, förlåt jag talar rent —
 Aha — du tittar på min termometer —
 Förlåt, förlåt; var ej så illa ment!

Sjung ut om du är trött och öfvergifven,
 — Du ser mig just ej ut att vara blyg;
 Hvar är ditt hem, hvar är du mantalskrifven?
 — Förlåt jag frågar: har du prästbetyg?

Du fryser visst? Min gud! du far ju bara
 I *sommarbyxor* denna årsens tid —
 En tuting — kanske får det lof att vara?
 Kom in, kom in, så få vi språkas vid!

En omskrifning af Elias Sehlstedt sista vers i den lilla
 änkla sången öfversatte hon så:

Jag står nu här och *pratar* poesier
 Du, *sparf*, kan hjälpa mig en liten smul:
 Jag sätter ord, du sjunger melodier
 — — Sen köpa vi en häst — — med hjull



Aumälaren vet ej speciellt hvad hon då menade med hästen och hjulet; ty mig veterligen har hon aldrig tagit någon lexion i den dummaste af all hjulsporten, nämligen att åka velociped — och Lilla Ellen tyckte, som man vet, bäst om hästkarlar. Det gör hon ännu för rästen ty hennes blifvande man är ju en styf sådan!?

Erusit har då sannerligen Ellen Hedlund eller fru Hartmann aldrig gjort — ej ens i jernridåns »gaffel» vid hennes afskedsrepresentation på Dramatiska teatern. Ty äfven då hon blott hade »sommарbyxorna» på, så *värmd*e hon publiken. Jag annulerar här på snösparfvens sommarbyxor vid vintrig juletid! En gång i antikens vurmande tider skulle det dock för mången vara en skön dröm, att få se ett par af Ellen Hartmans sommarbyxor »denna årsens tid» — då alla hederliga jungfrur äro på landet med sina familjer, och frun själf håller på att gifta om sig nere i Alpernas Schweitz.

Många gånger har jag försökt att utforska i hvilken stadsdel, som fru Hartmans tvätterska bodde: Ej i elakt ändamål, blott för att få se på ett par af hennes sommarbyxor, och möjligen lyckas ta ett mått af dem, för att sälja till någon fabrikant. Förhållandet blef emellertid någonting, som jag förut ej kunde tänka mig i en hast

Ellen har egen tvättstuga och hennes tillbedjare såväl tvätta och torka byxorna, som de sätta spets på dem — — —!» (och stryka sedan?) Ja, hvad var det sedan att göra? Fru Ellen har haft hela Stockholmspubliken under sina fötter. Det påstås att hon till gruflighet varit kär i någon af prinsarne och att hon engång rymde med Reinhold von Rosen, grefve till börd och anor, samt löjtnant till lärdom och uppfostran.

Den gubben gick inte.

Det är lögn alltsammans.

Hemligheten är att prinsarne varit kära i *henne* och att Rosen rymde med henne; alltså icke tvärtom.

När man enleverat en person så rymmer man ofrivilligt, ty man har svårt att göra enärgiskt motstånd — och kyssarne tysta alltid vid sådana tillfällen ropen på hjälp — för såvida icke andra orsaker, till exempel barnskrik hinner att öfverrösta dem. Men det där hör egentligen icke hit.

Fy!

Fru Ellen kom från Köpenhamn lika ordentlig fru, som hon var när hon reste dit.

»Och det är vackert så!»

sade gubben Shelstedt.

Och sist, nu när hon får sin önskan uppfylld, att resa till Indien på tigerjagt under sin *wedding trip* och och möjligen göra närmare bekantskap med vårt sydliga klimats rå »biffstekar», så är ju all hennes önskan uppfylld.

Emellertid!

Lilla älskväraste fru Ellen, låt, för brinnande beundrans skull icke Krokodilerna eller fakirerna omvända dig till en elak och syndig människa när du blir en buren

baronessa och på mycket långt afstånd slågt med våran finurliga dynasti.

Du minnes väl när han tappade hatten?

Skämt åsido räcker släktskapet från Evas tider, och när du återkommer från din bröllopsresa får du inträda i ett litet palats i Dramatiska teaterns klädloger — där inredes nu en klädloge för *kvinliga gästuppträdande*, och du är naturligen den första som vi få vänta —

Eller hur Lilla Ellen?

Var så välkommen som du kan — och skrif några ord förut derom till

Beda.

P. S.

Alla damer brukar af sina gunstlingar äfven få ett

[postscriptum,

och, öppnande min artighets första salong, vill jag i den lilla brochyren intaga din vän Daniel Fallströms vackra poem i »Världens Gång» och desslikes det bästa porträttet.

Att Fallström och Lilla Ellen gnabbades — på den tiden — det borde *han* egentligen aldrig talat om!

Du var elev; jag delte samma lott,
men ej man lefde då för konsten blott.
Nej, ystert ungdomslif gick hand i hand
med gamle Shakespear i förgyllda band.

Och än jag minnes från de gamla da'r,
att du den yraste i laget var,
ett lekfullt barn, en sextonårig vår,
med skälmska ögon och med mörkbrunt hår.

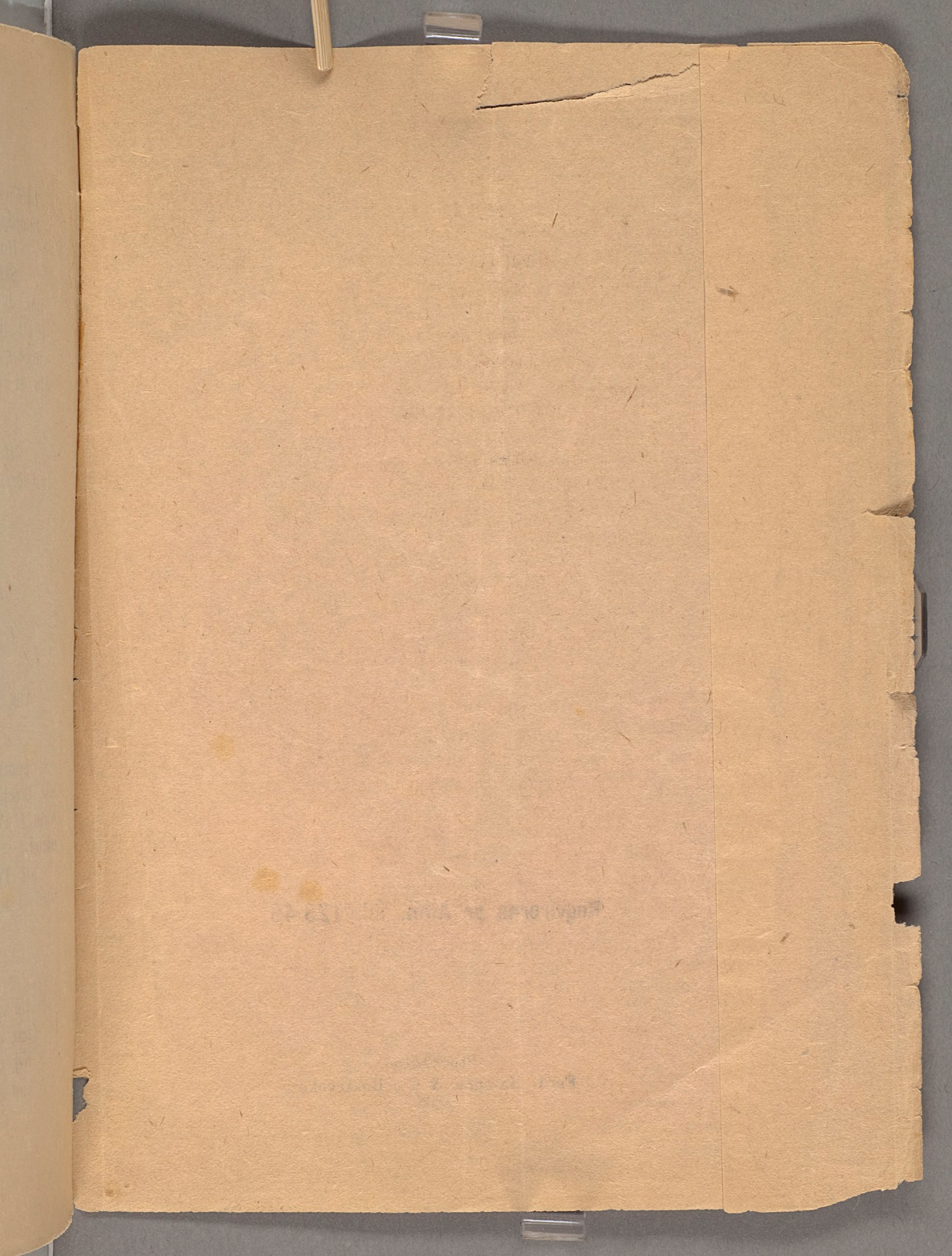
Och än jag minnes, när du banner fick
att stora tårar skymde bort din blick,
men ock jag minnes att i nästa nu,
den som i tårar log, det var just du!

Ett känsligt hjärta och en lifsglad tro,
att goda tomtar än på jorden bo, —
det gaf ditt lif i mörka stunder dag
och åt din konst ett tjusande behag.

Nu är du stor. Eleven har lärt ut
och vunnit mästerskap på scen till slut.
Du pröfvat lifvet så i sorg som lust
och hört sirensång ifrån smickrets kust.

Men hjärtat är sig likt från skolans da'r,
och blicken lyser öppen än och klar;
det är som läste man med ens däri
din ungdoms hela skära poesi . . .

Så lef för konsten, nya segrar vinn
och silkesnät kring våra hjärtan spinn!
Hvem vet, du lär oss kanske du, att tro
att goda änglar än på jorden bo!



Reqviretas pr Allm. tel. 126 46.

Stockholm,
Ferd. Hammar & C:o Boktryckeri
1898.